Մանզումէի էֆքեար սէնէ-ատ 300 նիւսխէ վերիլիպ, սէ-նէվի գէյմէթի, Իսթանպոլ ի-չին կէչէր ադէտ 250, վէ ալ-թը պուզուը 125 ղրշ. վէ թաշ-րալար եչին բոսթա փարասը տախի իչինտէ օլարագ, սէ-նէվի գէյմէթի սաղ ադէտ 250 վէ ալթը պուզուը տախի 125 ղրշ. օլանագ տուր։

Վէ պէհէր նիւսխէսի 40-ար փարանա սատըլանագ տուր։

Հասարակաց Էֆքեար

ՄԻՒՆԱՏԻ

Իկանաթըն պէհէր սաթըրը ըչին պիրինճի տէֆատա 3, իքինճի տէֆատա 2, վէ իւչինճիւ վէ սոնրը տէֆալարը-նա 1ական ղրշ. ալընանագ տուր։

Մէ քթուպ վէ սայիրէ, Պէյ-օղլունատա Տօղրու-եսլատա 467 նիւմէրօլու խանէտէ Լէ-Վ.ԸՆԹ ՀԷՐԼԷՏ թապխա-նէսինտէ Կարապէտ Յ. Փա-նոսեան իսմինէ կէօնաէրիլէ-ճէք տուր։

ՕՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՅՍՕՐ ԵՒ ՄԷՎԱՏՏԸ ՍԱՑԻՐԷ

ՏԷՕՐՏԻՆԱՒԻ ՄԷՆԷ ՀԱՅԿ ՇԱԳԱՆ ԺԱ 1869 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 3 ԲԱԶԱՐ ԻՐԹԷՍԻ ՍԱԼԱՖՐԱՆԿԱ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 15 ՆԻՒՄԷՐՕ 1072

ԻՍԹԱՆՊՈԼ 3 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

ԹԷԼԷԿՐԱՖԻՅԷ

Մ-ՆԸ-ԴԷՆ ՀԱԽՕՍԱԾ ԲԷԼԷՏՆԵՐ.

(Ադ-ու Բիւ-Դիւ.)

ՈՒԼԱՀ ՊՈՒՂՏԱՆ

Պ-ուքրէշ 21 Նոյեմբեր.

Պուքրէշէն վէ Եաչէն Խանիվէրսի-թէլէրի (Մէարիֆէի Ուլում) Սիւսիւ-վէ Անիւշ նաման Սինաթօ ազալարը ին-թիխապ իթմիշլէր տիր, պունլարըն էքի-սի ալ հիւքիւմէթ թարաֆկիրի տիրլէր։

ԽԱՐԻՃԻՅԷ

Բարիսատէն Լէվընթ Հէրբլատա իր-սալ գելընան պիր մէքթուպատա շու վէճհ իլէ օղունմուշ տուր։

Իմբէրաթօր հազրէթլէրինէն խա-թալարը եէնիտէն մէյսանա չրգմբշ օլուղու պու կիւնլէրտէ թէվթուր-ն սէօյլէնմիշ տիր, սօուղարըն պատարը իլէ իմբէրաթօր հազրէթլէրինէն սինիր էլէվթի եէնիտէն պաշ կէօսթէրմիշ օլ-տուղու վագտա սահիհ տիր, լաքին ա-ղըր պիր չէյ սէյիլ տիր, պունու իլէ պէրապէր Բարիսատ չէօյլէ պիր թէ-վթուր կէզմիշ տիր, կիւեա, Մը-սրրատա չօղ տուրմաերդ միմքին մը-թէպէ միսթաճէլ սուրէթտէ Բարիսէ տէօնմէսի հազրընտա Գոմբինեբատան իմբէրաթորիչա հազրէթլէրինէ պիր նա-մէ իրսալ գելընմէշ տուր։

ՏԱԽԻԼԻՅԷ

Ուլահ պուղտան աճէնթոսու Մ. Բաթուրչա Պուքրէշէ կիթմէք իւզրէ կէ-չէն ճիւմա կիւնիւ եօլա չրգմբշ տուր։

— Բօմատա ադա օլունաճագ ումու-մի մէճլիսէ տավէթ օլունմուշ օ[illegible] Հա-սունեան հազրէթլէրի իլէ սայիր փիս-քոպոսլար Բօմատա կիթմէք իւզրէ պու կիւնլէրտէ եօլա չրգաճագլար տուր։ Աէօյլէնտիկինէ նէզարէն, Զաթը հազ-րէթի Շահանէլէրի, Բարա հազրէթլ-ընէ վերիլմէք իւզրէ, Հասունեան հազ-րէթլէրինէ 2 պին քիսէ ադէտ գելմէ-թէնտէ պիր երուզիւք թէսլիմ էյլէմիշ տիր։

— Մէմուրիյէթի մախսուսէ իլէ պիր դաշ այատան պէրու Գարատաղ սինօր-լարընտա պուլունան ալթընճը տայիրէ-յի պէլէտիյէ պաշ սրը քէսթիպի Գօնս-թան էֆէնտի կէչէն ճիւմա կիւնիւ Տ'ը սատատէթ վասրլ օլմուշ տուր։ Դասրլ քի մալիւմ տիւր էֆէնտիի միւմայիլէյ, թատրիրատը լարիճէյէ դալէմի միւտի-րի սանիսի նասպ օլունմուշ տուր։

— Գավիէն պիլտիրիլտիկինէ նէզա-րէն, Ռումէլի տէմիր եօլու սահիպի իմ-թիեազը Մ. Հիրշ, մէղքիւր տէմիր եօ-լունուն ինչասը իչին լազըմ կէլէն սր-մայէյի թէտարիք էյլէմիշ տիր։

— Մաքէտոնէատան եազըսըզընա նէզարէն, պու սէնէ օրալարատա թիւ-թիւն մահուլու զայէթ պէրէքէթլի կէօ-րիւնմէքտէ իմիշ։

— Պունատան 100 սէնէ ադամլարի խա-թանպօլատա արսալարընէ տէրէճէ ու-ճուզ ֆիկրաթլէ սատըլմատա օլմուշ օլ-տուղունու պիլտիրմէք իւզրէ Լէվընթ Հէրբլատա օղունան պիր վագտը պիլտի-բիրիզ. չէօյլէ քի պունատան 110 սէնէ էվ-վէլ Ինկիլիզ թիւճճարլարընատան պիրինի-նէ, օլ վագրթքի գըզլար ադասընէն իւ-զէրինտէ օլան 6800 ղուրուշ ալտաղ-ընա մուգատիլ օլարագ, միրի թա-բաֆընատան, Պէօյիւքտէրէտտէ չիմտիքի Բուսիա սէֆարէթխանէսի իլէ Մ. Թէս-թանընէն եալբարը արասընտա վագը պիր խանէ վէ պիր մէյտանընէ հէոճէթ-էրի վերիլիր։ Մէրզում Ինկիլիզ թիւճ-ճար մէղքիւր խանէ իլէ մէյտանը ալտը-ղը ֆիկրաթլէ, եանի 6800 ղուրուշա Հիւպշ նամ պիր էճնէպէյի սաթար. Հիւպշէն եէնտիտ թօշաֆ նէվինէն օլարագ հէոճէթլէր պուլունմուշ տուր, չէօյլէ քի մէրզում Հիւպշ էվինէն եա-նընտա պուլունան պաղ վէ արսալարը սաթրն ալարագ կիթիքճէ քէնտի մէյ-տանընը պէյիէթմիշ տիւր, մէղքիւր հէոճէթլէրտէն անպաշրըսըզընա նէզա-րէն, Մ. Հիւպշ պիր սու պէնտէնի ար-սասը իլէ պէրապէր օճ վէ տէօրթ տէօ-նիւմ պաղը տախի 4 ղուրուշա սաթրն ալմիշ տուր։

6800 ղ. ա ալընան մէղքիւր խանէ վէ մէյտանընը պիր մըղտարը պու տէֆա Մըսրրը օղու Պողոս պէյէ 23 պին լի-բաեա սաթըլմըշ տուր։

— Պէլըրատատա պիր դարըշ դա-տար գար եաղարը մէմուսթատան տուր։

— Մաքրիքէյ աշրընատան, պաշը քէսիլմիշ պիր ատէմ լաշէսի չըգարըլմըշ տուր։

— Քէզալիք պիւյիւք լիմանատա պիր ինսան լաշէսի պուլունմուշ տուր։

— Պէյ օղլուատա վագը Թէքքէնին աշաղըրընատա, ալթընճը տայիրէնին ին-չա իթտիրմէքտէ օլաուղու պիր ճէսիմ էպնիյէնին ալթ գաթը քէմիրլէրինին չէօքմիշ օլաուղու իշիտիլմիշ տիր։

— Ֆրանսա իմբէրաթօրիչասը հազ-րէթլէրինին շու սան թէշրիֆլէրինտէ Թիւրքիամըզատա մէմուլ իթմէտիկի բա-յէթ ու թէրաքգը էտիրէրինի միւշա-հէտէ էյլէմիշ օլմասը պի իշթիպահ տուր։ Իշիտիկիմիզ նէզարէն Միւշարիէյ-հա հազրէթլէրի Խիթամպօլատա հինի ի-գամէթլէրինտէ Զըրաղան սէրայը հիւ-մայունունատա Տօշրամաճը պաշը պու-լունան Որդիկ էֆէնտինին ֆապրի-գասընատան մասուն մօկիլէրտէն պա-ղըսընը կէօրիւպ զայէթ պէյէնմիշ, վէ Զաթը հազրէթի Շահանէյէ, Թիւրքիատա հիւնէր ու սանատինին պու տէրէճէ մէյտանէ կէլմիշ օլ-մասընատան նաշի, քէնտի մէճմունէյէ-թի թամամէսինի էպրատ էյլէմիշլէր տիր։

— Բարիսատ թէքմիլ պիր ֆամիլիա-նընն գանընա կիրէն մէշհուր Թրօվմա-նընն թատավրի ֆօթօկրաֆ Մ. Սէպահընն ֆօթօկրաֆխանէսինտէ 5'էր ղուրուշա սաթըլմատա սրը։

— Միւթէվէլլի Ֆուատատ բաշա հազ-րէթլէրինին էհլի, Ամիրզա սէֆիրի Մ. Մօրիս ճէնտարմէրինին, Թաղսիմատէքի էվվէլի խանէսինտէ իգամէթ իտէճէք տիր։

Ամիրզա սէֆիրի ճէնտարմէրի, Պիւ-յիւք-տէրէտտէն ուղաղը ինմիշ օլաու-ղունատան, Պէյօղլունատա, Ալեոն սօղա-ղընատաքի Ն. 1 խանէտէ իգամէթ իթ-մէքտէ տիր։

— Հասունեան հազրէթլէրի ճիւմա իրթէսի կիւնիւ, պէրատէրինտէ օն տո-ղուզ եպիսկոպոս, Երկրբմի պէյ վար-դապետ, վէ խայլիճ տախի փոքրաս-ար եախօտ իրամէթճի պուլունտուղու հալտէ, Բարա հազրէթլէրի թարաֆընտան թախսիս օղունան վարբօրա բաղիպէն Բօմա ճանիպինէ եօլճու օմուշլար տըր։

Կէրչի վարբօրա նավլուն վէրմէյէճէ-լէր տիր. լաքին իշիթտիկիմիզէ կէօրէ, ատամ պաշընա եէթմիշէր ֆրանք եէ-մէք վարասը վիրէճէքլէր տիր։

— Նասրէտտին էվվէլինտէն իլան էյլէմիշ իտիք, ճիւմա իրթէսի կիւնիւնատէն պէտ իլէ, Թիաման, Մանզումէ գրթասընատա օլաուղու հալտէ, վէ եէվմիյէ օլմադ իւզ-րէ, 20չէր փարաեա սաթըլմաեա պաշ-լամըշ տուր։

Մէղքիւր դաղէթա տախի հէմ էր-մինճէ վէ հէմտէ Թիւրքճէ լիսան իւզ-րէ նէշր իտիրմէքտէ տիր։

Թիաման պու մէրթէպէ ուճուզ-լուղու, ումսրըզ քի, միլլէթիմիզտէ օգումադ արզուսունու, արթըրարագ, ի-լերուտէ սայիր զաղէթալարընն տախի ուճուզ լանմասընա պիր սէպէպ օլաճագ տուր։

— Իշիթտիկիմիզէ կէօրէ, Սիմոն էֆէնտի Ֆէլէքեան թէլէիֆի օլուպ, վէ Օրադիր գընթասընատա օլաուղու հալ-տէ, հաֆիթատա իքի տէֆա չըգմադ իւզրէ, Եվրատա իսմինտէ պիր զաղէթա տահա բունիւմայի զուհուր իթմիշ տիր։ Թէպրի՛ք իտէրիզ։

— Իշիթտիկիմիզէ կէօրէ, Խրիմեան հազրէթլէրինի Եէնի-գաբու իսկէլէսին-էն գարշըլամադ իւզրէ, ըուհանի սուրէթտէ հազրըլըգլար օլաուղու կի-պի, ճիւմանի սուրէթտէ տախի իզհարը մէսէրրէթ նէյէթիյլէ, պիր թազմ մու-ղիգա իլէ խաթիգպալինէ չըղըլաճագ իմիշ։

Եէվմի մէղպուրտէ, թատրաթիյլէ, սօղագլարատա պիւյիւք իղտիհամ պիրի-քէճէք տիր. իմտի, պու կիւնտէն, հէր քէսին պիր սագաթլըգ օլմասըն իչին չօլուղ չօճուգլարը կէօղէտիպ, վէ հիւս-նի նէզամըն պօզուլմամասընա հիմմէթ վէ տիդգաթլարը էհէմմիյէթինի տէր խաթրը իթտիրիրիզ։

ԹԻՒՐՔԻԱՏԱ ԻՆԿԻԼԻԶ ՄԷՆՖԱԱԹԼԱՐԸ

Թիւրքիա հազընատա էքսէր տէֆա եաղմըշ օլաուղու պէնտլէր իլէ, քէս-պի չէօհրէթ իթմիշ օլան Մ. Լիուիս Ֆարլի նամ Ինկիլիզ, տայիմա մուամէ-ալաթը սարրաֆիյէ հազգընատա, պի-բինճի տէրէճէյէ սահրընան, վէ Լօնտրա-տատա թատպ ու նէշր օլունան Մընի Մարքէթ Ռիվիու նամ զաղէթատա՝, եէնի պիր պահս տահա տէրճ իթտիրմիշ օլաուղունատան, ա՛րն թէրճէմէսինի, օգուտանլարրմըզա թագտիմ իմմէքլիյի միւնասիպ ատա իտէրիզ։

Ամվալը հազրբի հէնկէամընատա, Ինկիլթէրրա մէմալիքինին, Օսմանլը իմբէրաթօրուղունատան նէ մէնֆաաթլա-րը պուլունմուշ օլաուղունու թէֆթիշ իթմէքլէք, ֆայիտէսիզ պիր շէյ սայը-լամազ։ Զիւնքի, մէզքիւր մէսէլէ, էօյ-լէ պիր մէսէլէ տիր քի, անճագ բօլի-թիզա ճիհէթինէ աթֆը նազար իտէ-րէք, եալընըզ պիզիմ մարիֆէթիմիզ իլէ իճրայի կէլէն բէք չօղ շէյլեր հազ-ընատա օլան մատտի մէնֆաաթլարրմըզ իւզրինէ, մալիւմաթլարը աղ պուլու-նան զաթլար, չօղ տէֆա նիշէ սիւալ-լեր էյլէմիշլէր տիր։

Հալ պու քի, անրն ճէվապը տա-խի, զայէթլէ սատէ վէ աշիքար տըր, եանի, մէզքիւր ճէվապ, Թիւրքիանընն տախի, մէմալիքիմիզտէ հուսուլ կէլէն շէյլեր վէ ճանիֆաթուրա իչին էն ալեա միւշթէրիլէրիմիզտէն պիրիսի պուլուն-մուշ օլմասը պիր սահիհլիք օլաուղատան պաշգա, Թիւրքիաեա պիր չօղ փարալար իդրազ իտէրէք, օնատան ալաճագլը օլ-մուշուղ տուր։

Պունատան գըրգ սէնէ մուգատտէմ, մէմալիքի Օսմանիէէնին թէմամիէթի, շիմտիքի հալէ նիսպէթլէ, պիզիմ իչին, ազ էհէմմիյէթլի պիր շէյ իտի, չիւն-քի 1827 սէնէսինտէ, Ինկիլթէրրատան Թիւրքիաեա իտխալ գելընան մալին եէօքիւնիւ 531,704 լիրալըգ պիր ու-ֆագ մէպլաղատան զիեատէ տէյիլ իտի, հալ պու քի շիմտի, Մըսրը, տախիլին-տէ օլմադըգընը, եալընըզ Թիւրքիա-եա, 8 միլեոնլուգ մալ կէօնտէրմէքտէ օլաուղումուղատան, մէսէլէ, քեամիլին, պաշգա պիր հալ քէսպ իթմիշ տիր։

Թիւրքիաեա կէօնտէրտիյիմիզ մա-լին մըգտարը, չու սան պիր դաշ սէնէ-տէն պէրու արթմըշ տուր։

1853 սէնէսինտէ կէօնտէրտիյիմիզ մալին եէօքիւնիւ 2,515,395 լիրաեա պալիզ օլմուշ իտի, Օնատան սօնրա, 1857 սէնէսինտէ 4,012, 242 լիրաեա, 1860 սէնէսինտէ, 5,237,100 լիրաեա. 1864 սէնէսինտէ տախի 8 միլեոն լի-բաեա պալիզ օլմուշ տուր։

Պիր վագթի, Թիւրքիա, քէնտի էնանֆլարընընն հիւնէրլէրի վէ տիւրլիւ ուսթալըգլարը իլէ, քէսպի չէօհրէթ էյլէմիշ իտի. ֆագաթ, մաքինա իլէ տէմիրճիեահ իշլէթմէքլիք իճատ օլմուշ, վէ սանայի ֆապրիգալարընն հէման հէր թարզընատա պուղու իլէ իշլէյէն մաքինալար գուլլանըլմաեա պաշլանա-ըրատան պէրու, Թիւրքիա պիւսպիւ-թիւն, պիր ղիրաաթ մէմալիքի օլմուշ տուր։

Թիւրքիատա, էվվէլլէրի, տէյիլ եալընըզ Թիւրքիատատա խարճանըլանա

քեաֆի օլսճագ գատար, իլլա, Շարգըն, վէ հաթթա Էվրօպանըն պաղը մահէլլէրինին պաշըճա շէհիրլէրի չարշըլարընա տախի քիֆայէթ իտէպիլէճէք գատար, նէվ պէ նէվ վէ ճէսիմ սուրէթտէ մանիֆաթուրա եէթիշտիրիլմէքտէ իսի. ֆագաթ, չիմոի, պաղը մահէլլէրինտէ, իշլէր ղիեատէսի իլէ ինգըրազ պուլմուշ, վէ պաղը մահէլլէրինտէ իսէ, էսէրի պիրէ գալմամշ տըր։

Շամը-շէրիֆէ շէօհրէթ քէսպ իթտիրմիշ օլան, չէլիք մաթալար իմալը մահվ օլմուշ տուր։ Իսպիւտարա վէ Թըրնօվատա պուլունան, տիւլպէնտ տէսթէկե ահլարընըն սաէրը, 1812 սէնէսինտէ, 2,000 ատէտ պալիղ օլմուշ իքէն, չիմոի 200 ատէտտէն տախի աշաղը՝ինմիշ տիր։ Բէզալիք 1847 սէնէսինտէ, Սէլանիքտէ, Երիկիրի պէշ եախօտ Երիկիրի սէքիզ ատէտ իքէք տէսթէկեահլարը պուլունմագտա իքէն, չիմոի իսէ՝ օն սէքիզ ատէտ պուլունմագտա տըր։ Պրուսա վէ Տիեարպէքիր շէհիրլէրի տախիլլէրինտէ եարըլմագտա օլան, գատիֆէ, ճանֆէս, վէ իբէք գումաշլար, քէսպի շէօհրէթ իթմիշլէր իտի իսէտէ, չիմոի, էվվէլքինին օն գըսմտա պիր գըսմը գատար տախի, մալ իշլէնիլմէմէքտէ տիր։ Պիր վագթի, Պաղտատա շէհրի, ինթիշար պուլան ախզուրթալար, վէ խուսուսի իլէ, գալիդօթ իւզերինէ օլան պասմալար, տէպաղաթ օլունմուշ հայվան տէրիլէրի, չանագ շէօմլէք, ճէվահիր, վէ սայիրէ իշին, պիր ախզուրթա մէրքէզի օլմուշ իքէն, չիմոի, բէք չօղ կէրիտէ պուլունմագտա տըր։ Հէլէ, Հալէպ շէհրի, հէվսինտէն ղիեատէ բարլաղ պիր հալտէ պուլունմագտա իտի. չիւնքի, շէհրի մէզպուրտա, սըրմա վէ բամուգ փիւսկիւլլէրին, վէ բամուգ վէ սըրմա վէ գըլապտանլը, վէ տաֆի բամուգտան օլան անթիգա պէզզէրին եաբըլմասը իշին, 40 պին ատէտ տէսթէկեահ իշլէթտիրիլմէքտէ իտի. հալպու քի, չիմոի օնլարտան, անճագ պէշ պին ատէտի, պագը դալմըշ տըր։

Մանիֆաթուրա սանաթընըն, պէօյլէլիքլէ, Թիւրքիատա, կէրի կէրի կիթմիշ օլմասընա, պիր թագըմ սէպէպլէր, եարարմ իթմիշլէր տիր. նասըլ քի, չիմոի, Շէֆֆիլտտէ եաբըլան չէլիք մաթալար, Շամտա եաբըլանլարընը եէրինի թութմագտա տըրլար. իբէք մաթալար եէրինէ, չիմոի, պէզզէր վէ սայիր բամուգ մաթալարը գուլլանըլմագտա տըր. Ինգիլթէրրատա եաբըլան տիւլպէնտլէր, Հինտիսթան տիւլպէնտլէրինտէն իսթիւն թութուլմագտա տըր. քէզալիք, Շարդըն շալլարը եէրինէ, Մէնչէսթէրը շալլարը գուլլանըլմագտա տըր։

Հալ պու քի, մանիֆաթուրա սանաթը, Թիւրքիատա, պու մէրթէպէ տիւշմիշ իսէտ, դարչըլըգ օլարագ, մէմալիքին զիրատաթճա գուվվէթի տախի, բէք չօղ արթմըշ տըր. վէ չիմոի, Թիւրքիա, էկէր միւրատ իտէր վէ չալըշըր իսէ, ատէյի եալընըզ պուղտայ վէ խամ բամպուգլա, իլլա, անճագ ինգլիմ վէ Հօղրաֆիատա մէվզրի մախսուսսէ սայէսինտէ, պօլ պօլ վէ քեարը սուրէթտէ հուսուլէ կէթիրիլէպիլիր, վէ մաթալար իմալընճա էլզէմ օլան, նիչէ միֆիտ մահսուլլար իլէ տախի, պիւթիւն Էվրօպաեը, պիլա հուտուտ տօեուրատպիլիր։

1860 սէնէսինտէ, պուղտատա իհթիեաճըմըզ պուլունտուղտա, Թիւրքիա, պիղէ, 3,011,277 լիրա դըյմէթինտէ օլարագ, պուղտայ, արիա, վէ գօգօրօղ, իրսալ իյէտի, վէ չիմոի տախի, սէնէվի 6 միլեօն լիրատա պալիղ օլմագտա օլտուղու հալտէ, պիղէ, բամուգ, իբէք, եուն, պուղտայ, եէմիշ, վէ սայիրէ՝ կէօնտէրմէքտէ տիր։

Գարշըլըգ օլարագ, պիղ տախի, Թիւրքիատա, սէնէտէ 8 միլեօն լիրատա պալիղ օլմագտա օլտուղու հալտէ, եաբըլմըշ բամուգ վէ եուն մաթալարը, տէմիր վէ չէլիյէ միւթաալիգ էմթատա, չամթալ, պուչագ վէ սայիրէ կէօնտէրմէքտէ իրի։

1866 սէնէսինտէ, Թիւրքիատա եօլլամագ իւզրէ, կէմիլէրէ եիւքսէթտիյիմիզ մալին թամ եէօքիւնիւ 8,292,408 լիրա իտի։

Պու մատտէյէ, խուսուսու թիւճճարէյէ ճիհէթի իլէ նազար իյէտիյիմիզտէ, Թիւրքիանըն էյի պիր հալտէ պուլունմասընտա, Ինգիլթէրրանըն նէ տէրէճէտէ միւհիմ վէ մատտի մէնֆաաթլարը պուլունմասը՝ աշիքտար կէօրիւնէճէք տիր։ Զիւնքի՝ Թիւրքիա՝ քէնտի տախիլի իշլէրինի սըրասընա գօեապիլմէք, վէ մէմալիքին սէրվէթ մէնպալէրինի կէնիշլէտէպիլմէք իշին, նէ գատար բահաթ պիր հալտէ պըրագըլըբ իսէ, հէր մէմալիքին մահսուլճա գուվվէթի տահա ղիեատէ արթմագ, վէ հէր տէ, անընն թապիի նէթիճէսի օլարագ, էհալինին սաթըն ալմագլըգ գուարէթի տախի իզտիեատ պուլճագ, վէ օնա կէօրէ տախի, պիղիմ մանիֆաթուրալարըմըզ, վէ սայիր մաթալարըմըզ Թիւրքիա բիաշասընտա, տահա ղիեատէ սիւրիւլմէյէ պաշլանագ տըր։

Թիւրքիանըն զիրաաթ մէնպալէրի, զաթէն, պիւյիք տիւրլիր, ֆագաթ, հէնուզ էլ թօղունմամըշ օլան՝ սէրվէթլէրինին, հուտուտու եօղ տուր։

Սիւրիա՝ սէվահիլինտէն, թա Եփրատ՝ նէհրինէ գատար եաեըմըշ օլան թէքմիլ արաղի, բամուգ թարլասը եարիլարագտա, օլ տէրէճէ ճէսիմ մահսուլ, հուսուլէ՝ կէթիրիլէպիլիր քի, մահէլլի մէզպուրուն, մէվզրճա հայսիեէթինէ տշինա օլմաեանլար, անը, կիւճ իլէ միւշահէտ իտէպիլիրլէր։

Օրթա Ասիեանըն, ղէրբ իտիլմէմիշ օլան արաղիլէրի, ղայէթ վասի տիրլէր վէ Թիւրքիանըն Էվրօպա գըթասընտա տախի, Երլատա իքի տէֆա պուղտայ մահսուլու վիրէպիլիր տէրլէճէտէ, մահսուլատար մահէլլէր տախի պուլունմագտա իքէն, եէինէ բէք չօղ եէրլէր, հալէա պօչ դալմըշլար տըր։

Պունունլա պէրապէր, մէմալիքի Օսմանիյէ սէրվէթլէրի հաղգընտա, խալիֆանէ, վէ մատտի մէնֆաաթլարը օլանլար իշին, մէմալիքին, անճագ պիր մըդտար ինթիշար պուլմուշ, ֆագաթ, վասի վէ թապիի սուրէթտէ պուլունան զէնկինլիք մէնպալէրինտէն ղիեատէ, թէշվիգ օլունճագ սայիր պիր միւթալաա էսասը տահա օլամագ։

Վաղտա սահիհ տիր քի մէմալիքին մէսարիֆինի դարշըլամաղլըգա քիֆայէթ իտէճէք սուրէթտէ, իրսալ թօբլամագլըգընը կիւճլիյի, հէր կիւն իշին, տիւշիւնիւլճէք պիր մատտէ օլմուշ տուր. վէ պունտան ալտրագ պաղըլարը, Թիւրքիանըն մալիեէճէ զայիֆ պիր հալտէ պուլունտուղունու, վէ պունտան ալյարագ, կիւճլիւքլերտէ տէվամ իտէճէյինի իստատա իթմէքտէ տիրլէր. ֆագաթ, նէ զէման, մէմալիքին, տալղալար կիպի էնեշլի էրգըշլը, վէ իշլենմէմիշ օվալարը, վասի վէ քիմենին տեադ պասմամըշ օլտուղու, տաղ եօղուշլարը, սուլարըն կէչիտինտէն հուսուլէ կէլմիշ օլան տէրքէլիր արասընտան, աղըր աղըր ադան վէ ֆայիտէսինէ պաղըմտեան սուլարը, իշինէ պալթա կիրմէմիշ օլան մէշէ, քէսթանէ, շիմշիր, վէ կիւլկէն ադաճը օրմանլարը, իշլենմէմիշ օլան մատէնլէրի, վէ իբրիմինին կիւզէլլիյի, թէրալինին կէօզիւնէ գօնուր իսէ, միւճատէլէ զապտուլ իթմէյէն շու նէյթիճէ հասըլ օլուր քի, Թիւրքիա պիր կիւն, թապիի սէրվէթ վէ թէկսիրի միւսթաքիլլիյէ մալիք պուլունան սայիր միլլէթլէր իշինտէ, հիչ պիրիսինտէն տախի կէրի դալմատեաճագ պիր մէվզը սահիպի օլաճագ տըր։

Մատէնլէրինին տախիլինտէ, քէօմիւր վէ տէմիր մատէնլէրի տախի պուլունան հիչ պիր մէմալիք, սահիհէն ֆագըր պիր մէմալիք սայըլամագ. ինսան ճինսինին էն պաշլը իհթիեաճլարընը հուսուլէ կէթիրմէյէ միւքթէտիր պուլունան հիչ պիր արաղի, միլլիեէթ նէզտինտէ օլան էհէմմիյյէթտէն խալի օլամագ. վէ Էվրօպա, Ասիա, վէ Ամերիկա գըթասընտա, տէնիզ քէնարլարընա մալիք օլան հիչ պիր մէմալիք, թիւճճարճա մէվզրսընտան մահրումգալամագ։

Թիւրքիա հաղգընտա, բէք չօղլարընըն էն պիւյիւք եանլըշը չունտա տըր քի, հաղգընտա իշլեթտիքլէրի սայմա լաթրբարլար պիւյիւք իսէտէ, անըն հալէա, կէնճ պիր մէմալիք օլտուղունու, ունութմագտա տըրլար։

Շունու տէրիսաթը իթմէյիղ քի, Օսմանլը տէվլէթինէ, Էվրօպա մէճլիսլէրինէ տախիլ օլմանա պաշլամասը, պիզիմ կիւնիմիզէ օլմուշ պիր շէյ տիր։ Իբինճի Սուլթան Մահմուտ զէմանընտան պէրու, անճագ պիր փատիշահ տահա կէլմիշ վէ կիթմիշ տիր. ֆագաթ, Թիւրքիա, օլ գատար վագթի զարճընտա չափուգ վէ պիւյիւք սարմալար իլէ, իլբու կիթմիշ տիր։ Օրտու, սօնանմա թանզիմի, թէրպիեէյի ումումիյէ, իլմի պէշիրիյէ, ինշաաթը ումումիյէ, վէ մէմլէքէթ գանունու թէկսիսաթլարա կէօրէ իւրլուն գատէմլէր սաէրլան հէր նէվի խուսուսլարատա, Թիւրքիա, միւհիմ սուրէթլէ թէգատումլէր իթմիշ տիր. վէ շիմոի Օսմանլը հիւքմատարլըգը քիւրսիսի էթրաֆընը սարմըշ օլան վիւքէլանըն տիրաեէթինի, թահթը թէֆէքքիւրէ՝ ալտըղըմըզտա, Թիւրքիա իշին, իլբուտէ, շէրէֆ վէ ֆայիտէյի օլմագլըգ խիթիդպալը պուլունմագտա օլտուղու իւզերինէ, բէք աղ շիւբհէ պուլունապիլիր։

ԱԶԳԱՅԻՆ

ԱԳԱՊԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Զօղ զաթլար, հալէա պիզիմ մէղքիւր վարժարանճա թուութտուղումուղ ֆէվզէլատէ պիր թարիղին տէվամընա ինանամատրղարընտան, վէ ատէթա պիր նէվի միւճիզէ հիւքմինտէ թուութտուգլարընտան, կիւեա հատատտա եկամուտ օլան մէքթէպլէր նիզամընտա կիթմէքտէ, վէ կիզէճէ տէվամ իտէպիլմէքտէ տիրլէր կիպի, հատատտա եկամուտտա, եանի թաշտան վէ քիրէճտէն միւրէքքէպ պաշտպանլարը օլմատըղ ընտան, տէվամ իտէպիլմէսի ղըմնընտա չիւբհէ իթմէքտէ, վէ քէմալը թէտճճիւպ իլէ, սօնունա պէքլէմէքտէ իքէն, պիրտէ պու կիւնլէրտէ, էպնէյէճէ պիր կիւճլիւք զուհուրա կէլմիշ օլմասընն թէվաթուրու, էօյլէ զաթլարրն չիւբհէսինի, տտհա ղիեատէ արթըրմըշ իտուկի, չէօյլէ քի, մէղքիւր սէպէպին պաշդա պիր շէյ օլմասընա տիդդաթ իթմէքսիզին, սնճաք քէնտի էսասը շիւբհէլէրինտէն դաբըլարագ, պիր թագըմ վէսվէսէլէրէ կիրիֆթար օլտուղլարը, մէսմուէմիզ օլմուշ տուր. իմոի, էօյլէ պաթիլարա խապէր վէրիրիզ քի, միլլէթիմիզտէ ճանլը հատատտա եկամուտլար էքսիք օլմատըգճա, վէ Մանզումէմիզ նէշրի տէվամ իյլէտիքճէ, վէ էհալիտէ ազ չօգ իեանէեէ հիմմէթ իթտիքճէ, գօրդմասընար, Ադապեան Պարժարան հէմ տէվամ իտէճէք տիր, վէ հէմտէ հէր քսին պէքլէտիյի մէյմէյի խպրաղ իտէպիլճէք տիր։

Համա օլսուն, չիմոիքի հալ օննէֆէր մուալլիմ վէ միւտիրիս, հէր կիւն տէրսլէրինէ տէվամ իթմէքտէ օլտուգտան պաշդա, իքի հաֆթատան պէրու տիքիշ տախի պաշլամըշ օլտուղունտան, եազըն կիւնտէն խատսէթէն պիրտէ թէրզի ուսթատը թայեին իտիլէրէք, էլպիսէ պիչմէք սանաթը տախի թէտրիս իտիլճէք, վէ իւչ տէօրթ այ սօնրա սայիր տէրսլէրէ տէ պաշլանագ տըր։

Պէ մէքթէպին էպնիյէսի խուսուսունա կէլինտիքտէ, մամէմէնունիյյէ պէեան իտէրիզ քի, թաղական խորհուրդուն հիմմէթիյլէ, հէր նէ գատար պաշդա պիր մահէլլ թէտարիք իտիլմիշ իսէ տէ, էէնիտէն մէքթէպ ինշասընա տախի հիմմէթ իտիլմէք իւզրէ տիր։

Հէր նէ գատար պիր դաչ տէֆա, իշար իյլէմիշ իսէք տէ, հալէա պաղը զաթլարրն, մէղքիւր վարժարան հաղգընտա մալիւմաթ արմագ տրգուսունտա պուլունտուղլարընը տախի պիլտիկիմիզտէն, պիլ միւնասէպ, անը տախի պէտիրիրիզ։

Նասըլ քի մալիւմ տուր, Ադապեան վարժարանտա, 150-160 նէֆէր շակիրտան վար իսէտէ, հէր կիւն իւսթիւսէ հաղըր պուլունանը, 130-140 նէֆէր տիր, վէ պունլար կիւնտիւզ թատմինը, սրճագ վէ թէմիզ թաամ օլարագ, մէքթէպտէն եէմէքտէ տիրլէր։

Պու մէքթէպտէ, քեաղըտ, գաւէմ, քէթաղ, բէսիմ, վէլհասրլ հէր շէյ փարասրզ օլարագ, վէ զէնկին ու ֆագրը, քեաֆֆէյի շակիրտանա, մէքթէպ թարաֆընտան վէրիլմէքտէ օլուպ, վէ հիչ պիր իդթիզա իտէն շէյ, ասլա էսիրկէնմէմէքտէ իսէտէ, մանթպախ մէսարիֆաթը իշին, հէր շակիրտէն գուտրէթինէ կէօրէ, հաֆթատա 1էր ղուրուշտան, 15 էր ղուրուշա գատար, պիրէր հաֆթալըգ ալընմագտա, վէ պու իեանէտէն էքսիլէն մահկյյէ պիր գաչ եիզ ղշ. տախի, թարաֆրմըզտան իլավէ իտիլմէքտէ տիր։

Ադապեան վարժարանտա, շակիրտան հաղգընտա, պիւյիւք քիչիք, վէ զէնկին ֆագրը, նէ եէմէք իչմէք վէ մուամէլէ, վէ նէյտէ ուլում ու ֆիւնուն պապընտա, զէրրէճէ ֆարդ ճայիզ կէօրիւմէքտէ տէյիլ տիր։

Շակիրտան իշին, տաեագ, հաղարէթ, էօրֆ, դօրգու, վէ վիճուտճա եզկյյէթ պուլունմատրգտան պաշգա, քէմալի սրբէսկյյէթ վէ հիւրմէթ նիզամընտան տրը, վէ պու նիզամատա քէմալի բիյյէթ օլունմագտա տրը։

Շակիրտան մէքթէպտէ կիւնտէ օն սաաթ դալըպ, պէշ սաաթ տէրս ալմագտա, պիր սաաթ թաամ իթմէքտէ, պիր պուչուգ սաաթ օյնայըպ էյլէնմէքտէ, վէ պիր պուչուգ սաաթ տախի տէրսլէր արասընտա թաթիլ իտէրէք տէրսէ հազըրլանմագտա տրը։

Շակիրտան իշին, բազար կիւնիւնտէն գալդա, հաֆթա իշինտէ թաթիլ եօղ տուր։

Շակիրտանա հէր նէ գատար, բէրհիզ կիւնլէրի, բէրհիզ թաամ վէրիլմէքտէ իսէտէ, զայիֆ միգաճ օլանլար իշին, օլ կիւնլէրտէ տախի, խասսէթէն էթի թաամը բիշիրթիլմէքտէ տիր։

Շիմոիքի հալ վերիլէն տէրսլէր շուտ ամիտէքիլէր տիր։

Լրմէնիճէ,
Ֆրանսըզճա,
Ինկիլիզճէ,
Ճողրասֆիա,
Իսմի բագամ,
Հէնտէսէ,
Մէկհէպ,
Ախլաղ ու առաղ,
Եազը,
Նուիթ,
Նօթա իլմի,
Երգ թալիմի,
Բիանօ,
Բէսիմ,
Էլ հիւնէրլէրի,
Տիքիշ։

Պաղէն արալըգտա սայիր տէրսլէր տախի վերիմէքսէ տիր. վէ նասըլ քի սէօյլէտիք, եազընտա էլպիսէ պէշմէք տ'ըրսի տախի պաշլաեաճագ տըր։

Վէ ումսըզըզ քի ազ վազրիտան, շիմշիր իւզէրինէ ըլսիմ օյմագ սանատըյլա, պիր գաբնա լիւզումու օլաճաղը գտտար տէֆթէր թուիթմագ տ'ըրսի տախի պաշլաեաճագ տըր. վէ ինչալլահ եազընտա փարիսէն իգիթլա իսէն շիմի վէ ֆիզիք ալէթլէրի իրաալինէ հիմմէթ օլունտուգտա, իմմիհանատան սօնրա, մէզքիւր իլիմլէրի տախի պաշլանըլտճագ տըր։

Շակիրտանըն քեաֆֆէսիտէ էրմէնիճէյէ չալըշմագտա օլուպ, գէրգ նէֆիր գտտարը ֆրանսըզճաեա, գըրգ նէֆիր գտտարը ինկիլիզճէյէ, «թուզ պէշ նէֆիրի բիէանօեա, սէքսէն նէֆիրի քեաղըտա իւզէրինտէ, սանալթճա ըլսիմէ, վէ եէթմիշ նէֆիր գտտարը տախի, ալըշմագ իշին, սիեահ թահթա իւզրինտէ, թէպէշիր իլէ ըլսիմ չէզմէյէ, վէ սէքսէն գտտարը նօթաեա, վէ քեաֆֆէսիտէ երգ թալիմինէ, եազը եազմաեա, վէ էլ հիւնէրլէրինէ, վէ սէքսէն նէֆիր գտտարը տախի ճօղրաֆիա, իլմի բագամ, վէ սայիր տէրսլէրէ չալըշմագտա տըրլար։

Շիմոիքի հալ մէզքիւր վարժարանտա, հէր կիւն սապահտան աքշամա գտտարիւչ նէֆիր էրքէք, վէ պէշ նէֆիր տախի նէտա թայիֆէսինտէն հօճալար պուլունտուղու կիպի, հաֆթատա իքիշէր կիւն վիրիթա իլէ, իքի նէֆիր տահա էրքէք հօճալար տէրս վերմէքտէ տիրլր։

Շունու տախի ունութմաէրզ սէօյլէմէյէ քի, մէզքիւր մէքթէպտէ պուլունան գըզ հօճալար, հէմ տէրս վերմէքտէ, վէ հէմտէ տէրս ալմագտա արըլար, մէսէլա, նօթա, ըլսիմ, վէ բիեանօ իլիմլէրինի թահսիլ իթմէքտէ իքէն, պու ալֆա, զէվաթը համիյէթքեարան սոյէսինտէ, թահսիլ եյլէտիքլէրի ուլում ու ֆիւնունա գարշըրզ պիր չիւքրանէյէթ օլմագ իւզրէ, վէ մէլէթիմիզ ֆաղրրէ գըզ լարը թահսիլի ուլում ու ֆիւնունարը գրմնընտա իհտա գրլընմագ նէյէթիլէ, պիր իքինճի ճէմիյյէթ տահա թէշքիլ եյլէմէշլէր տիր։

Պաղը մէքթէպլէրի պիր իպրէթ օլմագ իւզրէ, շունու տախի իլան իտէրիզ քի, Ադապէան վարժարանտա, թէմիզլիք ճիհէթինէ, հէրին միւսաատ իտէպիլտիկի գտտար էհէմմիյյէթ վերիլիպ, վէ տիզդաթ ու իդտամ օլունմագտա տըր. վէ սուֆրատա հէր չօճուղուն թէմիզ չաթալ, գաշըզ, պըչաղ, գատէհ, բիեաթա, բէշկիր, վէ բաչավրատը պուլունտուգտան պաշդա, թատամ վէ էքմէք իսէ գըտտա էլէ վերիլմէյիպ, իլա հէր չօճուղուն ենանընա կիտիրէրէք, իսթէտիյի գատտար թատամ վերիլմէքտէ, էվ սուֆրատա հէր հէր թէրսէլիր էլէ հաղրը էքմէք պուլունմագտա տըր։

ԴԵՐ. ԽՈՐԷՆ ՍՐԲԱԶԱՆ ԵՒ ԻՐ ԹՇՆԱՄԻՆ

Մոսկուա 1070 թուականի Նոյեմբերին պոէզայ։

Օրինակաւ մը բացատրենք թէ հայկերն ինչպէս կը յեղաշրջեն ուխտերու հարազատութիւնը, եւ ինչպէս կը գրմոին իրաւամբ։

Դիտեմք ամենքս ալ որ՝ Վսեմ. Օտեան էֆէնտի խոստացաւ հրապարակաւ, խառն ժողովոյ իբրեւ ատենապետ գործել եւ ազգին կերպարանափոխեալ իրաւունքները ճշդել. բայց չատ չը տեւեց ներկայ պարագաներէն ստիպեալ, պայման մը դրաւ իր այն խոստումը գործադրելուն, որ ճիշդ ուխտ մ'էր ազգին եղած, այն պայմանը սա էր որ, կը պահանջէր թէ՝ «եթէ Խորէն սրբազան չը հեռանայ իւր խառն ժողովոյ աթոռէն, ես չեմ կարող հոն երթալ եւ անոր հետ գործակից ըլլալ, զի նա սկսաւ խարդաւանութիւն նիւթել ինձմէ»։ արդ կը հարցնեմք որ եթէ իրօք Խորէն սրբազան ըսկսած ըլլար իրօք խարդաւանութիւն նիւթելու, եւ եթէ Օտեան էֆէնտիի ալ այս պատճառաւ անկարողութիւնը իրաւացի եղած ըլլար, ի՞նչպէս կրնար Օտեան էֆէնտի իր խոստումը կամ ուխտը կատարել. եւ ի՞նչպէս կրնար ազգը անկէ այնպիսի ուխտաւ պարտաւորութեան մը գործադրութիւնը պահանջել, որուն այսօր ուրիշի պատճառաւ անկարող գտնուէր եւ զայն ինչ չը կարենար յառաջագոյն նախատեսել կամ գիտնալ ուստի մենք կրնանք որ ամէն հարկ ոչ եթէ միայն օրէնքները այլ եւ ուխտերն իսկ խիստ արդարապէս կարող են փոխել։

Բայց կարծեմ մեր յօդուածագիրը ընութեամբ իրարու հակառակ մէկ քանի ուխտերու 'ի անձն ամփոփեալ ըլլալը ըսել կուզէ. առոր ալ կը պատասխանեմք, նախ թէ՝ Խորէն սրբազանին Վեհ. Հայրապետին բրած ուխտը ընութեամբ կրօնական հաւատարմութիւն կը յայտնէ, եթէ Խորէն սրբազանին այս ընութեանը հակառակ Հռոմայ Ս. Պապին ալ մի եւ նոյն պարտաւորութեամբ ուխտ մը բրած ունենայ. այն ատեն կըլլայ իրարու հակառակ, ոչ անկարելի է 'ի միանձն միանալը, եւ եթէ մեր պատուելի յօդուածագիրը գիտէ այս տեսակ ուխտ մը թող հրամէ ցոյց տայ, որպէս իրաւամբ կարենայ պահանջել Խորէն սրբազանէն թէ զանոնք հաւատարմաբար գործածելու համար ի՞նչ օրինաւոր միջոց ունի։ Իսկ եթէ Խորէն սրբազան չը յայտնէ իր օրինաւոր միջոցը, կըսեմք իրեն որ բարեհաճի Սէրվիչէն էֆէնտիի եւ անոր մէկ քանի ընկերներուն դիմել եւ հարցնել, որոնք օրոտոտ. 28ի Ընդհ. Ժողովոյ մէջ Սսոյ ուխտեալ եպիսկոպոս մը, Էջմիածնի ալ ուխտեալ ընել կը ջանային, եւ զանի քահանայից ենթադրել տալով, եղբակցնել տալով, եւ Սէրվիչէն էֆէնտի ալ, ճիշդ անցեալ չարթուան Օտեան էֆէնտիի՝ Վահան էֆէնտիի կողմանէ երեսփոխանաբար դրած նամակին պէս, Էջմիածնի Վեհ. կաթուղիկոսէն անպատճառ ընդունել տալու նկատմամբ երաշխաւոր կանգնելով, քիչ մնաց որ յիշեալ սրբազանը Պասրիարք պիտի ընէին. ասոր դէմ երեսփոխանաց բոլորն ալ լուռ կեցան բաց 'ի Օգսէն էֆէնտիէ եւ եպիսկոպոսներէն, ըսել է ահա որ անոնք ընդունած են այդ երկու իրարու հակառակ տէրերու ծառայելու սկզբունքը, եւ 'ի հարկէ հաւատարմաբար գործածելու ալ օրինաւոր միջոցն ալ ունարած են. դնա՛ անոնց հարցուր եւ սորվի, եպիսկոպոսներէն ի՞նչ կուզէք, մինչդեռ անոնք իրենց այնպիսի սկզբունք մը չկարենալ ընդունելին արդէն յայտնած են նոյն ընդհ. ժողովոյ մէջ։

Բայց ենթադրելով ըստ յօդուածագրին թէ Դեր. Խորէն սրբազան Ռուսիոյ տէրութեան հաւատարմութեան ուխտ մը ունեցած ըլլայ, եւ այս ուխտն ալ ճիշդ իր կրօնական ուխտին ընութեանը հակառակ ընութիւն մը ունեցած ըլլայ, կը պատասխանեմք իրեն թէ՝ մեր Վեհ. կաթողիկոսը Ցաճկաստանի հպատակ էր. գնաց Ռուսիոյ հաւատարմութիւն ուխտեց. եւ ամենայն Հայոց ալ թէ Ռուսիոյ թէ Պարսկաստանի եւ թէ Ցաճկաստանի Հայոց գլուխն է, եւ այս իւրաքանչիւր տէրութեանց սկզբունքն ալ իրարու հակառակ է, եւ որովհետեւ հրպատակ Հայք ալ իրենց տէրութեան մի եւ նոյն սկզբունքը ունին եւ հաւատարիմ պիտի մնան, ըսել է իրարու հակառակ են քաղաքական սկզբունքով, ասոնց հակողը Վեհ. կաթողիկոսն է, դնա հարցուր անոր թէ ի՞նչ օրինաւոր միջոց ունի զանոնք անվնաս եւ անխտիր գործածելու. եթէ օր մը տէրութեան քաղաքականութեանց հարկն ստիպէ զինքը. բայց մենք մինչեւ այսօր լսած չենք եւ չը գիտենք որ կաթողիկոս մը որովհետեւ պարտաւոր է Ռուսիոյ հաւատարիմ մնալու, Ցաճկաստանի կամ Պարսկաստանի Հայերը 'ի Ռուսիա փոխադրելու առաջարկութիւնն ըրած ըլլայ Հայոց, եւ կամ մեր ազգային չահուցն ու յառաջդիմութեանը որ եւ է կերպիւ վնասած ըլլայ թէ կամաւ եւ թէ պարտաւորեալ։

Բայց ի՞նչ է արդեօք մեր յօդուածագրին նպատակը որ այսչափ ուխտերու զանազանութիւններէ կը վախնայ. ատի չը յայտնէր ընաւ. եւ մենք կը զարմանանք իրաւամբ որ այսչափ մեծ կարեւորութիւն մը տուած է Դեր. Խորէն սրբազանին ուխտերուն (եթէ սայդ է)։

Մենք կիմացընենք մեր բարեկամին. եթէ չը գիտէր թող գիտնայ որ, Հայոց ազգը ոչխին պարտ առած է, եւ ընաւ այսօր կարեւորութիւն մը չուզէր տալ. եւ փոխանակ Խորէն սրբազանին ուխտին վրայ կասկածելու թող վայրկեան մը յիշէ որ՝ Հայերը ժամանակաւ փառաւոր Սարգիս Պատրիարք մը եւ մէկ մ'ալ ահռելի Պօղոս պատրիարք մը ունէին, որ գեռ այս տարի յունվարի մէջ Պատրիարքարանէն արտաքսեցաւ։ Մենք տեսանք մեր աչքերովն ու լսեցինք մեր ականջներովը որ ասոնք Աստուծոյ խորանին առջեւը, 'ի ներկայութեան ազգային երեսփոխանաց եւ հանդիսական հասարակութեան յանուն Ամենասուրբ Երրորդութեան երդում ընելով, երեսնին խաչակնքելով ուխտ ըրին ոչ թէ աշխարհի թագաւորաց հետ. այլ նոյն ինքն միեւնոյն Աստուծոյ հետ։ Ի՞նչ դիւրաւ եղծանեցան այս ուխտերը, գիտէ՞ք, պատուելի, էֆէնտի երեսփոխաններն ալ նպաստեցին այդ գործումին, եւ հետեւաբար Սահմանադրութիւնը առին խաղալով խնդալով Բ. Դուռը տարին եւ ազգին կողմանէ ըսին թէ ազգը չուզէր կոր Սահմանադրութեամբ կառավարուիլ. . . . Այն Պօղոս պատրիարքն ալ այսօր 3000 դահեկան ամսականի մը արժանացած է, զոր չեմ յուսար որ չգիտցած ըլլաք, ոչ թէ ասանկ քեզի կամ ինձ նման ձրի յօդուած կը գրէ։ Դա միայն կաս յերուսաղէմ. բարեկամ. ամեն մարդու ուխտը իրեն ըլլայ. գործքը տեսնեմք, առօրեայ գործքը։

Մեր յօդուածագիրը կրսէ նաեւ տեղ մը այպանելով զհասարակութիւնը թէ՝ «քանի որ մենք Հայերս տակաւին այս խելքին տէրերն եմք, չատ բաներ պիտի տեսնեմք». մենք ալ կըսեմք որ մեր յօդուածագիրը միայն այս խօսքը իրաւանք ըսած է, քանզի մինչդեռ Հայերը կամ նոյն ինքն մեր յօդուածագիրը դեռ այսպէս ուխտահաւատ է, տակաւին չատ ուրիշ բաներ կը տեսնէ, այսինքն առանց իրեն գիտութեան գինքը կը տանին կը ծախեն, բան չունի նէ թող ուխտերու այլ եւս հաւատք ընծայէ եւ վստահի. մենք մեր մասին կրսենք թէ, այնչափ ապուշ չենք. մեզ համար ուխտ մուխտ բրնաւ նշանակութիւն մը չունին. այս աւուր բարին կը սիրեմք, բարիքը կընդունիմք, վաղուան չարը կ'ատեմք, չարիքը կը մերժեմք։ Այս միայն է Հայոց այս օրուան ընկերունքը։

Խորէն սրբազան եթէ կուզէ թող քառասուն տեղ ուխտ ընէ. բաւական է որ Հայ մ'է ինքը, եւ ամեն ոք ալ իրաւամբ այնպէս կը ճանչնայ, ճիշդ այն արժանիքով որ միայն ճշմարիտ, անկեղծ եւ ազգասէր Հայու մը կարելի է ունենալ. քանզի միայն իր ազգին օգտին, պատուոյն եւ յառաջադիմութեանը կ'աշխատի ամենայն սիրով եւ ջանիւք, եւ ոչ թէ նոր պիտի սկսի աշխատիլ, այնպէս զի ձեր ըսած ուխտերը քննութեան առնելու պարտաւորեալ հարկ մը ունեցած ըլլայ Հայ ազգը։

Ունի՞ք ասոր դէմ խօսք մը, հրամայեցէք խօսեցէք։

Գեր. Խորէն եպիսկոպոս եթէ կուզէ թող քառասուն տեղ ուխտ ըրած ըլլայ. մեզ ի՞նչ փոյթ բաւական է որ այսօր Նա Հայոց եպիսկոպոս մ'է՝ ուխտեալ առ Մայր Աթոռն Ս. Էջմիածնի, եւ նորոգ կրկնապէս եւս ընկալեալ, օրհնեալ եւ վաւերացեալ, ամենայն Հայոց Վեհ. Հայրապետէն

ՕՐԱԳԻՐԷՆ ՀԱՆԵԼՈՒՆՆԵՐ

Մանր-Դեղ 1869 անց-նդ-խեր-ին պ-ենքա՝

Զ.

Դիւան մը պատասխանատու է իր ժողովին գործողը, եւ իրրեւ անոր կողմէն կրնայ գործել։

Ուստի՝

Թորէն սրբազան իրրեւ գլխաւոր ուխտ եպիսկոպոսաց պատասխանատու է, ուխտ եպիսկոպոսաց հեռագրին։

Թորէն սրբազան իրրեւ առենապետ Համագումար ժողովոյ, պատասխանատու է Համագումար ժողովոյ՝ Ընդհ. ժողովոյ որոշմանը դէմ բողոքոյ հանրագրին։

Թորէն սրբազան իրրեւ առենադպիր կրօնական ժողովոյ, պատասխանատու է 1866ի կրօնական ժողովոյ որոշումներուն։

Թորէն սրբազան իրրեւ փոխ-առենապետ Խառն ժողովոյ, պատասխանատու է Գաղղեոյ կայսերու հրովարտակի եւ Աւստրիոյ կայսեր ազգին կողմէն ներկայացուած չբլալու գործին։

Օտեան էֆէնտի, իրրեւ առենապետ Խառն ժողովոյ, ինքնին իրրեւ Խառն ժողովոյ կողմէն, կրնար առնուլ հեռագիրը։

Օտեան էֆէնտի, իրրեւ առենապետ Խառն ժողովոյ, ինքնին, իրրեւ Խառն ժողովոյ կողմէն, կրնար պահանջել Թորէն սրբազանին հրաժարականը։

Օրֆէր։

Դիւան մը պատասխանատու չէ իր ժողովին գործոցը, եւ իրրեւ անոր կողմէն չի կրնար գործել։

Ուստի՝

Օտեան էֆէնտի, իրրեւ առենապետ Խառն ժողովոյ, պատասխանատու չէ Պօղոս պատրիարքը չենք ուզեր ըսողներուն ձայնը, բանտերու խորերը խեղդելուզուելու գործին։

Օտեան էֆէնտի, իրրեւ առենապետ Խառն ժողովոյ պատասխանատու չէ, լրուած մեքենայութեամբ մը Ցեղապահ սրբազանը հրաժարեցնելու գործին։

Օտեան էֆէնտի, իրրեւ առենապետ Խառն ժողովոյ, պատասխանատու չէ Խրիմեան սրբազանի անունը Խառն ժողովոյ 5 ընտրելեաց ցուցակը չանցունելու գործին։

Օտեան էֆէնտի, իրրեւ առենապետ Խառն ժողովոյ, պատասխանատու չէ Գաղղեոյ կայսրու հրովարտակ, ազգին կողմէն ներկայացուած չբլալու գործին։

Թորէն սրբազան իրրեւ գլխաւոր ուխտ եպիսկոպոսաց եւ իրրեւ առենապետ Համագումար ժողովոյ, սեպտ. 4ի Ընդհ. ժողովոյ մէջ ուխտ եպիսկոպոսութիւնը եւ Համագումար ժողովը չէր ներկայացներ։

Թորէն սրբազանի, իրրեւ գլխաւոր ուխտ եպիսկոպոսաց եւ իրրեւ առենապետ Համագումար ժողովոյ, սեպտ. 17ի եւ հոկտ. 10ի պաշտպանողական գրութիւնները՝ ի պաշտպանութիւն եւ ի դիմաց ուխտ եպիսկոպոսաց եւ Համագումար ժողովոյ չեն սեպուիր։

Օրֆէր։

Պ-էշ-ինէ-ի դ-ուշ-ռէֆ-։

Ա.Զ.Դ

Օրագրի 47 թուոյն կը պատասխանեմք, որ այդ թուով գրածներուն մեր տալիք պատասխանը՝ նոյն իսկ իր այդ թուոյն մէջն է. անոր համար մեր կողմէն նոր պատասխան տրուելու հարկ չէմք տեսներ։

Ուստի, մեզի համար Ա. հանելու կը լուծուած է։

Բայց եթէ Օրագիր մեր այս պատասխանն ալ պատճառ մը կրնայ բնել իր ձեռքը, դարձեալ սխալութիւն է ըսելով, մեր միւս հանելուկներուն չ'պատասխանելու ու փախուստ տալու, զինքը այդ պատճառէն խոցող զսկելու համար եւ կառնումք մեր այն Ա. հանելուկը, բաւական համարելով անոր վրայ մինչեւ հիմա հրատարակուածները, եւ կը հրաւիրեմք զինքը որ բարեհաճի միւսներուն պատասխանել, ոչ ուրիշ, այլ իր թերթովը, վասն զի նախ ինք յարձակեցաւ իր թերթովը մեր վրայ։

Միամիտ կրնանք գնիքը նաեւ, որ աշխարս միլեոն Հայուն կեանքին քաղաքական բարեսիրման, հասարակաց շահուն, գաւառական Հայոց ցաւոց, եւ Հայոց Քիւրդերէն կրած հարստահարութեանց հանելու կիներուն լուծումն ալ՝ մի միայն մեր իրեն ցուցուցած այդ հանելուկներուս լուծումէն կախուած ունի. այս մասին անհոգ թող ըլլայ, պէտք ըլլայ նէ, առանձին յօդուածով կրնամք համոզել զինքը։

Ու այժմ միայն սա կրսեմք. մինչեւ որ Մասիս եւ Օրագիր եւ քանի մը արբանեակներնին, իրենց շնթութեան, շողոքորթութեան եւ զոչաթագական ակնկալութեան բնութիւններնէն ետ չկեցուին, մինչեւ որ խաղեր խաղալու, դաւեր լարելու, եւ խարդաւանանքներ նիւթելու դատակնիքը իրենց ճակատներնուն վրայ չը զարնուին ազգին հասարակութենէն, եւ մինչեւ որ բան մը չգործող վարչութիւններուն՝ խոշտանգական կեղծ եւ սուտ շնորհակալութիւններ մատուցելու գործիք ըլլալէ չը դադրեցուին, կրսեմք, գաւառական ազգայնոց ցաւերն ալ դարման գտնելիք չունին։

Ա.Զ.Դ

Ասկէց առաջ Ազգասիրական ընկերութիւնը նաւով մը Զմիռնոյ նորնաիր Ս. Պատրիարքը Վոսփորի մէջ դիմաւորելու նպատակը ծանուցած էր։

Յարմարէ թէ Ա. ընկերութիւնը իր եւ հասարակութեան բաղձանաց համար եւ ժողովրդեան փառահելով սոյն այս մեծ ծախուց գործը կատարելու շարժեցաւ՝ ի պատիւ Հայրիկին։

Իր կարգադրութիւններն ըրած, նաւատոմներ ապահովեցաւ՝ պատրաստ կը մնայ եւ Հայրիկին բուն Պոլիս մտնելու օրը մտնելու օր յայտարարութեամբ պիտի ծանուցանէ։

Ա. ընկերութիւնը կը յուսայ, որ Հայ հասարակութիւնն իւր բարերարն ընդունելու անիծոյթ չըլլալով, էրզրումի ժողովրդեան պիտի հաւասարի, որոնք առնուն խանութ գոյելով գունդագունդ դիմաւորեցին՝ ի դիմաց Ա. ընկերութեան։

Գ-ուրէ Կ-ըսպէրեան

Թարաֆիմզա այրճա պիլտիրիլտիկինէ կէօրէ, մէզիւրը Ա. ընկերութիւնու միշէքիլ թէշէպպիսիւնիւ պաշա չը-գարտրգուան սոնրա, էկէր պիր հասըլաթաա կէօրէճէք օլուր իսէ, պիր մըգտարը Ա.գապէան Վարժարանա իհտա իտէճէք տիր։

Պէղ մէզիւր ընկերութիւնուն պուտուշուտու հազրնտա իշխարը թէշէքքիւր իթտիկիմիզէ պէրապէր, էօյէ կիւճ թէշէպպիւսէրին միւքեմմէլթը, չօգ տէֆա, զարար օլակէլտիկին պիրտիկիմիզտէն, մէնֆաաթ կէօրճէկինի հիքմէթ նէվիհտէն պիր շէյ ատտ իտիպ, վէ զարար իթմէմէսինի արզու իտէրիզ։

ԹԻՒՃԱՌԻՅԷ

Լէվերբուլ 13 Նոյեմբեր։

Միսլինկ Նիւ Օրլէանս բամուզու բէնա	12
Սաթը 10,000 պալեա	
Պուզտայլար հալէա տուրկուն	
Իպրայիլ Մբսրը պուզտայը, ապրիլէ թէսլիմ օլունմագ իւզրէ	296
Թունա արբասը հազրը	256
Անատոլ եափազրսը, երզանմրշ, բէնա	9 տան 11
Թիֆթիկ պիր դարարտա,	բէնա 47

ՍԱՐՐԱՖԻՅԷ

ՖՕՆՏՕ ՖԻԵԱԹԼԱՐԸ

Լոնտրա 13 Նոյեմբեր

Ինկիլիզ գօնս. դարան.	93 3/16
Էսհամը ումումիյէ աչըլ.	43 3/16
Էսհամը ումումիյէ գաբ.	43 1/4
Պօրսա դայէթ գալի գաբանտը	
Վիէննա գոմպիսսու	122,15

Բրիւքսէլ 13 Նոյեմբեր։

Ֆրանսըզ ֆոնտոսու, աչըլտը	71,47
» » գաբանտը	71,60
Իթալիան ֆոնտոսու աչըլտը	53,40
« « գաբանտը	53,50
Օսմանլը իսթիգ. (1865) գաբ.	334
Էսհամը ումումիյէ աչըլ.	43,55
« « գաբ.	43,52
Պօրսա տուրկուն գաբանտը	

ԷՍՀԱՄԸ ՈՒՄՈՒՄԻՅԷ

ԳԱԼԱԹԱ ԲԻԱԶԱՆԸ

Նոյ.	1 Ախշամ գաբանտը	47-22
»	2 Սապահ	———
»	» Էն եէրքսէք	———
»	» Էն աշաղը	———
Սաաթ		———
Բէրօր		6 մ-7-

ԻԼԱՆԱԹ

Իսթանպոլ մէքթէպլէրինտէն պիրիսինտէ, ճօղրաֆիա՝ վէ իլմի բրագամ ալբսի վիրմէք իւզրէ, պիր միւալլիմ իսթէնիրմէքտէ օլսու զունտան, թալիպ օլանլն իսմինի թարաֆընընա պիլտիրմէսի իլան իտիլիր։

Զորլու միլէթ մէքթէպի իչին էրմէ. նիճէ վէ թիւրքճէ լեսանրարը իչին պիր միւալլիմ արանընմագտա օլսուպ, մէղ՝ քիւր մէմուրիյէթի ալը իւհաէ իմմէք իսթէյէնէրին մանթպատընը միւրաճաաթ իլլէմէլիր։

Խտարէօլսէ, Շահնազարեան մէքթէպի եագընընտա վագը միւֆէրրիհ վէ կէնիշ պիր արսա սամիրդ օլսուպ, վէ զրթա զրթա տախի վերիլէճէկինտէն, օլ պատսէ մարիմանթ արմագ իսթէյէնիրին, Գալաթատա վագը Ամերիգան մազազասընա Մինասեան Պէտրոս ագահա միւրաճաաթ իլլէմէլիր։

Տօքթօր Կ. Վարդանեան Էվէլքի խանէսինի թէրք իսէրէք չիմանի Պէյօղլուտա Սաբրը ադանը ճառատսինտէ 76 նիւմէրօլու խանէյէ նադլ էլլէմիշ տիր, վէ ելնէ էվէլքի կիսի ճիմա կիւնէրի խայրաթ պազմագտա տրը։

ՏՕԳԹՕՐ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Միւմիլյէհ ոսգթօր Պէյ օղլու տա ինկիլիզ սերայը գաբուսու տիվարը սըրասընտա Համմալ պաշը սօգաղընտա վագը 68 նիւմէրօլու խանէսինտէ, բազար իրթէսի կիւնէրի, սահաթ պէշտէն օնա գատար, թէքրարէն խայրաթ պազմանա պաշլամըշ տրը։

Իսթանպոլա Սագա-Լօղու շունտա վագը քիմիագը Գաֆֆաֆեան սիւրբեանընտա ԼԸ ԲԱՐԹԷ ՇԻԶՄԱԹԻԳ ԷՐՕՄ նամ օգունմանա լարդ Ֆրանսըզ պիր քիմիագ, վէ բագամ ճէվէրի, վէ աշճըրդ քիմիագը, վէ 1870 սէնէսի Գազամիեասը սահրմագտա տրը։

Մէղքիւր Ֆրանսըզճա քիմիագրն գըլմի 15 զուրուշ, եէմէք բիշիմէք քիմիագը 3 զուրուշ, վէ Գազամիա տախի 100 փարաեա տրը։

Իսթանպոլի «Էլլէր» ընկերութեան ֆոտոգրաֆէ մէր

ԻԼԱՆ

ՊԱԶԱՐ ԱՆԿԼԷ

Եէնի ճամ ճադդէսինտէ Պոստա Խանէսը

Ն. 4

ԳԱԼԱԹԱ

Եվրոպանրն պիրինճի տէրէճէտէ օան գունտուրա ֆագրիգալարրյա մուգավէլէ իթմիշ օլտուղումուզտան, սահթաճաղրմրզ՝ մալլէրին կէրէք խիւսիւսվէ կէրէք պահասը ճիհէթիլէ, սայիրլէրինքինտէն զիեատէ մէմնուն իսթիճէք սուրոթտէ օլաճաղընը իսպարա ճէսարէթի իսէպիլիրիզ։

Մուախխարէն կէրէք՝ էրքէք վէ կէրէք նիսա թայիֆէսի, վէ քէզալիք կէրէք չօճուգլար իչին եէնի գունտուրալար ճէլպ իթմիշիզ տիր։ Մաղազամըզըն զայէթ վասի օլտուղունու, Ֆանի քիւլլիյէթլի մալ պուլունտուղունու, վէ միւշթէրիյէ չափուգ սուրէթտէ խրամէթ իսթիճէյինի տախի պէհան իսէրիզ։

ԺԷԶԻԻՍ, ՎԷ ԼՕՏՆՕՆ

ԽԱԼԻՍ Օ ՏԸ ԳՕԼՕՆԵԸ

Յօհան-Մարիա-Ֆարինա Ֆագրիգալը թէրթիպի օլտուղու հալտէ, Պէյօղլու ճատտէսինտէ 378 նիւմէրօ իլէ միւրագգամ մ. Քրիսթիան Լօթ քիւթիւպխանէսինտէ, մէղքիւր օրէ էօրնէք չիչէսի 10, 15, 24 վէ 30 զուրուշա սահրլմագտա տրը։

Ցուպինա իլէ ալանա տանա էհվէն սուրէթտէ վէրիլէպիլիր։

ՍԱՀԻՊ ՂԱԶԷԹԱ

ԿԱՐԱՊԵՏ Ց. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ԼԷՎԱՆԹ ՀԷՐԱԼՏԸՆ ԹԱՊԻԱՆԷՍԻՆՑԷ

Գէօղլուխնցա տօղրուտ եօլտա, ցօթսէրգա ադրուլլուգ Գիրացէրլէր գարշըսընցա նումուրօ 467.

ՄԱԼԱՏԻ ՏԸ ԲՕԱԹՐԻՆ

(Կէօրէ-Խոսրովբէյլը)

ՍԻՐՕ Տ'ԻՐՍՃՕՍՃԻԹ ՏԸ ՇՕ

ԿՐԻՄՕ ՎԷ ԳՕՄԲ. ՓԱՐԻՍՏԷ ԷՃԶԱՃԸ

Մէղքիւր թէրթիպաթը թէկսսիրի ադիմի, 1857 սէնէսինէն պէրու, մէշհուր հէքիմէր թարաֆընտան կէօրիւլմիշ տիր։ Կէրչի չիմիյէ գատար չօգ թագլիտէրի չըգմըշ իսէտ, հիչ պիրիսինտէ օնա մանէնա պիր թէկսսիր կէօրիւլմէմիշ տիր, իմոն, էհալիյէ էքիտէն նասիհաթ իսէրիզ քի, մէղքիւր չուրուպու ալտրգալարընտա, հէմ տայիմա բէնկինին կիւզել պիր կիւլ դըրմըզըլըզընտա օլմասընա, վէ հէմտէ շիշէնին էթրաֆընտա քէնտի իմզամըզ պուլունմասընա տիպգաթ իթմէլի տիրլէր։ Մէղքիւր չուրուպուն իսթիմալիյէ էօքսիւրիւք քէսիրիր, կիճէ թէրլէմէքլիք տէֆ օլուր, վէ քէյֆսիզ չարուգ սուրէթտէ չիֆա պուլուր։ Պու իլաճ կէօքիւս բահաթսըզլըղը, նէզլէ, նէվազիլ, պրոնչիթ իլլէթի իչին բէք ալէա տրը։

Պունլար Տէր սահատէթտէ Մ. Վէլիչ վէ գումբ. վէ Կանդիւք պիրահէրլէր, վէ Տէլլա Սուտա, վէ Մ. Ծանոնի էճզախանէլէրինտէ սահրլմագտա տրը։

ՍԻՐՕ Է ԲԱԹ

ՏԸ ՄԷՎ ՏԸ ԲԷՆ ՄԱՐԻԹԻՄ

ՏԸ ԼԱԿԱՍ

ՊՕՐՏՕՏԱ ԷՃԶԱՃԸ

Նէվազիլ վէ պրոնչիթ, վէ էմոբթիզի իլլէթլէրի, վէ ֆիթիզիյէ տայիր օլան հնվայի նէօպէթլէր իչին բէք ֆայիտէլի օլտուղարը կէօրիւլմիշ տիր։ Գան գուսմասընա, բէք չէտիտ էօքսիւրիյէ, նէֆէս տարլըզընա, միտէ աղրրսընա սէս գըսըգլըզընա, վէ ըսբազմօ նէվիհտէ օլան կիճէ նէօպէթլէրինէ բէք ալէա օլուպ, վէ նէֆէս ալաճագ ալէթլէրճէ զուհուրա կէլէն ֆէնալըգլարը թատիլ իտէրլէր։

Պունլար Տէր սահատէթտէ Մ. Վէլիչ վէ գումբ. վէ Կանդիւք պիրահէրլէր, վէ Տէլլա Սուտա, վէ Մ. Ծանոնի էճզախանէլէրինտէ սահրլմագտա տրը։